

MAGDOLNA KOVÁCS

»JA PUTSARI TOI LIHAN, PÄÄKÄRI TOI LEIVÄN.»

AUSTRALIANSUOMEN LEKSIKAALISET LAINAT JA KIELEN SÄILYTTÄMINEN

JOHDANTO

Australia on monikansallinen maa, jolla ei ole virallista kieltä mutta jossa englantia puhutaan pääkielenä. Enemmistön puhuma australianenglanti on vaikuttanut siirtolaiskieliin monin eri tavoin (Clyne 1991: 157–207). Australianenglannin vaikutuksesta sekä alkuperäis- että siirtolaiskansat ovat kaikki kokeneet jonkinasteisen kielenvaihdon (Clyne mts. 55–85). Sen sijaan siirtolaiskielillä ei näytä olleen suurtakaan vaikutusta australianenglantiin (Clyne mts. 212).

Australiansuomi on suomalaisten Australiaan muuton myötä kehittynyt suomen kielien variantti, jota ei ole paljonkaan tutkittu. Vuonna 1986 käynnistyi kuitenkin amerikkalaisen ja australiansuomen nelivuotinen tutkimushanke. Tämä hanke on tuottanut amerikkalaisuomen osalta useita julkaisuja, kirjoja, artikkeleita, pro graduja sekä lisensiaatintöitä,¹ mutta australiansuomen osalta julkaisuja ei ole syntynyt. Arvokasta materiaalia on kertynyt kuitenkin myös australiansuomesta, sillä Hannele Hentula nauhoitti projektin yhteydessä australiansuomalaisten puhetta. Hentula (1990) toimitti myös australiansuomen sanastoa koskevan raportin Suomen Akatemialle. Australiansuomesta on tehty yksi pro gradu -tutkimus (Hirviniemi 2000) ja kolme muuta julkaisua (Kovács 1998, 2000 ja 2001). Hirvini-

¹ Muun muassa Jönsson-Korhola 1989, Martin 1989, Virtaranta 1992, Virtaranta ym. 1993.

men pro gradu -työssä selvitetään Kaustisen murteen säilymistä kolmen alenevan sukupolven puhujan kielessä. Kovácsin (1998) ensimmäinen artikkeli on yleisesitys australiansuomesta, toinen (Kovács 2000) käsittelee australiansuomen idiomeja ja kolmas (Kovács 2001) käänöslainoja.

Seuraavassa käsittelen australiansuomen haastatteluaineiston leksikaalisia lainoja kielen säilyttämisen kannalta. Pyrin samalla antamaan perustietoja australiansuomen lainasanoista, koska tällaista tietoa ei tähän mennessä ole julkaistu. Aineiston kattava deskriptiivinen kuvaus on välttämätön, jotta ylipäätään olisi mahdollista tehdä päätelmiä lainasanojen vaikutuksista kielen säilyttämiseen. Vertaan aineistoa myös australiansuomen lähimpään suomen kielen varianttiin, amerikansuomeen, jolla on sekä eroja että yhtäläisyyksiä australiansuomen kanssa. Artikkelin perustuu Hentulan haastatteluista keräämääni lainasana-aineistoon (ks. lukua Aineisto ja informantit) sekä omiin havaintoihini.²

TAUSTATIETOJA AUSTRALIANSUOMALAISISTA JA AUSTRALIANSUOMESTA

Pieni määrä suomalaisia muutti Australiaan jo viime vuosisadalla, mutta varsinainen joukkomuutto tapahtui vasta vuosien 1955 ja 1975 välisenä aikana kahtena suurena muuttolaaltona: vuosina 1957–1961 sekä vuosina 1967–1972 (Korkiasaari 1989: 128). Näin australiansuomalaista siirtolaisuutta voidaan pitää suhteellisen nuorena verrattuna esimerkiksi amerikansuomalaisuuteen.

Tiedot australiansuomalaisten lukumäärästä eroavat toisistaan. Korkiasaaren (1989: 129, 1992: 76) teoreettisten laskelmien mukaan australiansuomalaisia olisi vuonna 1988 ollut yhteensä noin 20 600. Australiansuomalaiset itse arvioivat nykyiseksi määräkseen noin 30 000. Virallisen väestönlaskennan mukaan vuonna 1991 Australiassa asui 9 110 Suomessa syntyneitä ihmistä ja suomea ilmoitti puhuvansa 7 566 ihmistä. Vuonna 1996 Suomessa syntyneiden määrä oli 8 619, eli se oli vähentynyt edellisestä väestönlaskennasta lähes viidelläsadalla (Census of Australia 1996). Uusimmassa väestönlaskennassa suomea puhuvien määrää ei ole ilmoitettu erikseen. Australiansuomen puhujat asuvat pääosin suurimmissa asutuskeskuksissa tai niiden ympäristössä. Sydneyssä heitä on eniten, ja heitä on esimerkiksi myös Brisbanessa, Melbournessa, Canberrassa, Adelaidessa ja Perthissä.

AINEISTO JA INFORMANTIT

Lainasana-aineisto käsittää yhteensä 1 669 esiintymää (ks. tarkemmin luvusta Lainasanojen jakautuminen eri sukupolvien ja sukupuolien välillä s. 389–390). Aineiston olen kerän-

² Kiitän FM Hannele Hentulaa, joka on luovuttanut australiansuomen haastattelut muiden tutkijoiden käyttöön. Omat havaintoni olen kerännyt asuessani Australiassa vuosina 1992–1994. Osallistuessani siellä suomalaisten järjestämiin tapahtumiin minun oli mahdollista saada läheinen kosketus australiansuomeen. Kiitän myös Sydneyn yliopiston apulaisprofessori Brian Tayloria, jolta olen saanut paljon käytännön apua selvittäessäni tiettyjen lainasanojen alkuperää. Kiitän myös FL Eeva Lähdemäkeä kieliasun tarkistamisesta sekä kahta Virittäjän arvostelijaa arvokkaista kommentista.

nyt Hannele Hentulan vuonna 1986 nauhoittamista australiansuomalaisten haastatteluisista,³ joista olen analysoinut 50 informantin puhetta, yhteensä noin 47 haastattelutunnin verran. Informantit on jaettu sukupolvien mukaan eri ryhmiin. Sukupolvien välinen raja amerikkansuomen ja australiansuomen hankkeessa on vedetty 15 ikävuoteen, ja näin on menetelty tässäkin tutkimuksessa. Suomesta yli 15-vuotiaana muuttaneita on pidetty ensimmäiseen sukupolveen kuuluvina, alle 15-vuotiaana muuttaneita toiseen kuuluvina. Ensimmäiselle polvelle Australiassa syntyneet lapset kuuluvat toiseen sukupolveen, toisen sukupolven lapset kuuluvat kolmanteen sukupolveen. Informantteina on ollut enimmäkseen ensimmäisen ja toisen sukupolven edustajia eri puolilta Australiaa (molemmissa ryhmissä 23 henkilöä). Ensimmäisen polven puhujista 11 on miehiä ja 12 on naisia; toisen polven puhujista 10 on miehiä ja 13 naisia. Myös neljä kolmannen polven edustajaa on ollut mukana analyysissä: kolme naista ja yksi mies. Heiltä lainasanoja on kuitenkin löytynyt vain muutama — diskurssimerkitsijän *jee* 'joo, kyllä' runsaan käytön lisäksi vain kaksi muuta sanaa. Neljällä henkilöllä lainoja ei esiintynyt lainkaan.⁴

Hentulan haastatteluhenkilöiden murretausta on yhtä kirjava kuin australiansuomalaisten yleensäkin (ks. Koivukangas 1975: 52). Haastattelujen perusteella olen saanut selville 17 ensimmäisen ja 17 toisen polven puhujan murretaustan. Heistä suurimman ryhmän muodostavat Pohjanmaalta kotoisin olevat (9,5 henkilöä,⁵ joista 5,5 kuuluu pohjoispohjalaiseen, 3 keski- ja 1 eteläpohjalaiseen murrealueeseen). Toiseksi suurin ryhmä on lähtöisin karjalaisilta alueilta (7,5 henkilöä: 5,5 Etelä-Karjalan, 1 Keski- ja 1 Pohjois-Karjalan murrealueelta), joista 5,5 on luovutetun Karjalan alueelta. Näiden lisäksi lähes kaikki murrealueet ovat edustettuina aineistossa. Lainasanojen esiintymisen ja murretaustan välillä ei kuitenkaan näytä olevan yhteyttä.

TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA JA TERMINOLOGISIA KYSYMYKSIÄ

Tarkastelen australiansuomen lainasanoja kielen säilyttämisen ja kielenvaihdon näkökulmasta. Thomason ja Kaufman (1991 [1988]: 65–109) jakavat kielikontaktitilanteet kahteen perustyyppiin, kielen säilyttämiseen ja kielenvaihtoon, ja näitä perustyyppijä vastaavat lainaamisen ja vaihtamisen muutosprosessit. Thomason ja Kaufman (mts. 37) tarkoittavat lainaamisella vierasperäisten elementtien integroitumista tietyn puhujaryhmän äidinkielen. Lainasanat ovat siis lainaamisen yksi osa-alue. Teoriaa on esitelty myös Virittäjässä (Lauttamus 1992). Thomasonin ja Kaufmanin mallissa *kielen säilyttämisen* tilanteelle on tyypillistä lainaaminen. He kuvaavat lainaamisen prosessia ketjureaktioksi: mitä enemmän kontakteja kontaktikielten puhujien välillä on, sitä enemmän tapahtuu lainaamista. Lainaaminen alkaa leksikosta ja jatkuu rakenteellisina lainoina. Prosessin paradoksaalisena lopputuloksena voi olla kielen kuolema.

³ Haastatteluista säilytetään kopioita sekä Suomen kielen nauhoitearkistossa että Siirtolaisuusinstituutissa. Itse olen käyttänyt Siirtolaisuusinstituutissa olevia kopioita.

⁴ Niilläkin informanteilla, joilla ei esiinny lainoja, esiintyy kuitenkin koodinvaihtoa.

⁵ Se, että puhun puolikkaista henkilöistä, johtuu siitä, että kahden toisen polven puhujan vanhemmat olivat eri murrealueelta.

Kielenvaihdon tilanteelle taas on tyypillistä, että kontaktit puhujien välillä ovat intensiivisiä. Intensiivisten kontaktien seurauksena pieni puhujaryhmä vaihtaa välillä kohdekieleen (enemmistökieleen) tai oppii kohdekielen täydellisesti. Kohdekielessä ei esiinny interferenssiä lähtökielestä (vähemmistökielestä). Thomasonin ja Kaufmanin (1991 [1988]: 120) mukaan viimeksi mainittu tilanne on tyypillinen suurelle osalle Amerikan siirtolaiskansojen kieliä. Kielenvaihtoa siis kuvataan vain enemmistökielen kannalta — onko siinä interferenssiä vai ei — ja diakronisesti, eli silloin kun täydellinen kielenvaihto on jo tapahtunut.

Amerikansuomesta on todettu (Virtaranta 1992: 9; Martin 1993b: 97), että ensimmäisen sukupolven amerikansuomalaisten kieli poikkeaa suomensuomesta enimmäkseen vain sanaston tasolla. Toisella sukupolvella dominoivana ilmiönä ovat sen sijaan kieliopilliset muutokset (Jönsson-Korhola 1993: 102–127) eli rakenteelliset lainat. Sama on tilanne myös australiansuomessa.⁶

Leksikaaliset lainat on tapana jakaa kahteen pääryhmään: varsinaisiin lainoihin ja käännöslainoihin (Hakulinen 1969: 8, 1979: 485). Koska käsitelen käännöslainoja muualla, keskityn tässä varsinaisiin lainoihin. Lainoiksi nimitän kaikkia sellaisia australian-englannista suoraan lainattuja sanoja, jotka ovat fonologisesti, morfologisesti ja syntaktisesti suomen kieleen mukautettuja huolimatta siitä, kuinka monta kertaa ne esiintyvät haastatteluaiheistossa. Rajankäyntiä käsitelen seuraavassa luvussa.

RAJANKÄYNTIÄ: LAINASANAT, KERTAKÄYTTÖLAINAT, KOODINVAIHTO

Thomason ja Kaufman (1991 [1988]: 37) eivät lainaamisen määritelmässään viittaa koodinvaihtoon⁷, jossa vierasperäiset elementit voivat osittain integroitua kieleen mutta jossa ei yleensä tapahdu fonologista mukautumista. Romaine (1989: 114) pitää lainaamista ja koodinvaihtoa saman ilmiön eri puolina, joiden välillä on jatkumo. Samaan ajatukseen jatkumosta on päätyntä esimerkiksi Auer (1998) ja suomenkielisessä kirjallisuudessa Lauttamus (1992: 4). Jatkumoajatus on diakronisesti hyväksyttävä. Suomen kielen lainasanojen yhteydessä on seuraava vierasperäisten sanojen kulku tuttu: *vierassanat* eli *sitaattilainat* > *erikoislainat* > *yleislainat*. (Terminologiasta ks. esim. Sadeniemi 1973: VII; Sajaavaara 1989: 70–72, Häkkinen 1990: 258–260). Australiansuomalaisten puheesta (ja todennäköisesti muistakin siirtolaiskielistä) sitaattilainataso voi kuitenkin puuttua täysin. Monet puhujat käyttävät englantilaisperäisiä sanoja heti puheeseen täysin mukautettuina »lainasanoina». Ne eivät tietenkään ole heti laajassa käytössä olevia yleislainoja, vaan pikemminkin eri puhetilanteisiin lainattuja sanoja, joita nimittäisin »kertakäyttölainoiksi».⁸ Näitä kertakäyttölainoja on australiansuomessa paljon, koska australiansuomalainen siirtolaisuus on nuorta. Niinpä vakiintuneita, laajassa käytössä olevia, yleisesti käytettyjä

⁶ Väitettä perustelen yksityiskohtaisemmin tulevassa väitöskirjassani.

⁷ Koodinvaihdolla tarkoitan eri kielten tai koodien vuorottelua saman keskustelun aikana. Myöhemmin Thomason (1997) käsittelee myös koodinvaihdon merkitystä kielen muuttumisessa.

⁸ »Kertakäyttölaina» ei ole sama kuin *sporadinen* tai *spontaaninen laina* (nonce loan, ks. Weinreich 1953, Poplack ym. 1988, Lauttamus 1992), jossa vierasperäinen sana ei ole fonologisesti mukautettu.

lainoja ei ole ehtinyt kehittyä kovin paljon. Kertakäyttölainojen ja yleisesti käytettyjen lainojen erottaminen toisistaan on vaikeaa, eikä se ole välttämättä tarpeellistakaan. Kertakäyttölainojen ja yleislainojen välillä ei nimittäin ole lainkaan eroa kielellisen mukautumisen kannalta: molemmat tyypit ovat täysin mukautuneita lainaajakieleen. Erottelun voisi tehdä frekvenssilaskennan avulla, mutta australiansuomalainen aineisto lienee liian pieni sellaiseen. Joskus juuri laajassa käytössä olevat sanat saattavat syystä tai toisesta jäädä kokonaan pois haastatteluaineistosta. Australiansuomen aineiston frekvenssilaskennan perusteella tämän artikkelin otsikkona olevan lauseen australianenglannista lainatut sanat olisivat kertakäyttölainoja, mutta australiansuomen puheessa niitä kuulee kuitenkin usein:

- (1) Ja *putsari* toi lihan, *pääkäri* toi leivän. <<1.3.a235–258>>⁹

Lauseensisäisen¹⁰ koodinvaihdon ja leksikaalisen lainaamisen erottaminen on tuonut kirjallisuuteen noin kahdenkymmenen vuoden aikana paljon — osittain hedelmätöntä — keskustelua¹¹. Koska lainasanat (tilapäiset tai yleisesti käytetyt) yleensä mukautuvat kohdekieleen täysin, on niissä syytä erottaa fonologisesti mukautumattomat sanat eli koodinvaihtona esiintyvät ilmaisut. Koska lainaaminen on muutosprosessi, on luonnollista, että lainasanojen ja koodinvaihdon välisiä rajatapauksia eli sekamuotojakin voi esiintyä. Ne hankaloittavat omalla tavallaan rajanvetoa, mutta toisaalta ne täydentävät kuvaa. Rajatapauksia, joita aineistossa ei ollut kovin monta, ei laskettu tämän artikkelin tilastoissa lainasanoiksi. Tällainen rajatapaus esiintyy esimerkissä (2), jossa yhdyssanan *mikrobiologia* määriteosa sekä perusosan alkupuoli *biolo-* ääntyivät suomalaisittain ja loppupuoli englantilaisittain. Sanan sekamuoto johtunee siitä, että puhuja oli todennäköisesti tuntenut vain sanan englanninkielisen muodon, kunnes haastatteliä käytti suomenkielistä muotoa. Tämän jälkeen puhuja ilmeisesti yritti seuraavan kerran itsekin käyttää suomenkielistä sanaa, mutta ei muistanut sitä tarkkaan ja palasi siksi sanan lopussa tuttuun englanninkieliseen ääntämiseen. Morfosyntaktisen adaptaation puuttuminen johtunee juuri tästä sanan lopussa tapahtuvasta erkaantumisesta suomen kielestä.

- (2) Mä olin viis vuotta melkein olin mikrobioloGY alalla. <<2.32.a101–115>>

Keskustelun kuluessa puhuja voi itse pyrkiä mukauttamaan suomen morfofonologiaan myös sellaisen sanan, jonka yhteydessä hän on ensin käyttänyt koodinvaihtoa (ks. esimerkiksi 3). Käsittääkseni mukautumisen reitti on tässä tapauksessa sama kuin sitaattilainasta erikoislainaan johtava reitti, aikaväli vain on lyhyempi ja puhujamäärä jää yhteen ainoaan puhujaan.

⁹ Esimerkissä *putsari* tarkoittaa 'lihakauppiasta' (< *butcher*) ja *pääkäri* 'leipuria' (< *baker*). *Putsari*-sanon kuulee usein muodossa *putseri*. Esimerkkilauseissa lainasanat on kursivoitu ja koodinvaihto on merkitty isoilla kirjaimilla. Selitykset ja käännökset ovat kulmasulkeiden <> välissä. Kolme pistettä tarkoittaa puhetaukoa; hakasuluissa olevat kaksi viivaa [– –] tarkoittavat sitä, että osa tekstistä on jätetty pois esimerkistä. Esimerkkien lopussa kaksoiskulmasulkeiden << >> välinen informaatio sisältää sukupolvikoodin, informantin koodin sekä sen paikan, josta esimerkki nauhalta löytyy (Panasonic RX-DS05 -nauhurin laskimen mukaan).

¹⁰ Lainasanojen ja koodinvaihdon rajankäynti koskee vain lauseensisäisiä lyhyitä, yleensä yksisanaisia koodinvaihtoja.

¹¹ Suomea silmälläpitäen asiasta on kirjoittanut yhteenvedon muun muassa Halmari 1997: 16–19, 165–192.

- (3) Ne oli justiin siellä paikassa missä se, missä se yks täti, missä se CROCODILE <krokotiili> söi se yks täti, kuuliks' siellä Suomessa. Se on joku *krokodaili* <krokotiili> söi joku täti siellä. <<2.31.a 474–479>>

Suomenkieliseksi muokkaamisen tarvetta esiintyy myös erisnimien kohdalla. Esimerkissä (4) koodinvaihdosta siirrytään lainaamiseen, josta nimen tarkennuksen yhteydessä palataan taas takaisin alkuperäiseen englanninkieliseen asuun:

- (4) Ja ja sitte mejjän, yksi minun, mejjän, mejjän ystäviä oli... ADAMSON, *Adamsonni*, JOHNNY ADAMSON. <<2.35.a534–564>>

Se, että jokin ilmaisu voidaan lainata suoraan eikä koodinvaihdon kautta, käy ilmi ensimmäisen polven puhujalta olevasta esimerkistä (5). Informantti kertoo, miten hänestä on viidessäkymmenessä vuodessa tullut australialainen, ja kuvaa itseään australianenglannista lainatulla sanalla *okkeri* (<*ocker*>), jolla tarkoitetaan '(työväenluokkaan kuuluvaa) leveällä australialaisella ääntämyksellä puhuvaa australialaista'. Puhuja on halunnut muokata myös englanninkielistä sanaa *vulgar* 'rahvaanomainen, vulgaari/vulgääri' suomenkieliseen muotoon,¹² mutta joko hän ei ole ollut tyytyväinen tulokseen tai hän on halunnut ilmoittaa täsmällisen australianenglannin ilmaisun, ja hän siirtyikin jo lainatusta muodosta koodinvaihtoon:

- (5) Minä... olen todella... kehittynyt nyt kunnolliseksi... *okkeriksi. Vulgaari... VULGAR... OCKER*. Toisin sanoen... australialaiseksi. <<1.1.b297–325>>

Lainaus ja koodinvaihto näyttävät siis monella tavalla liittyvän yhteen. Seuraavassa keskityn kuitenkin vain australian-suomen varsinaisiin lainoihin ja analysoin niitä sekä aihepiireittäin että lyhyesti myös fonologisen mukautumisen perusteella. Sitä ennen keskityn muutamaani tilastollisiin seikkoihin.

LAINASANOJEN JAKAUTUMINEN ERI SUKUPOLVIEN JA SUKUPUOLTEN VÄLILLÄ

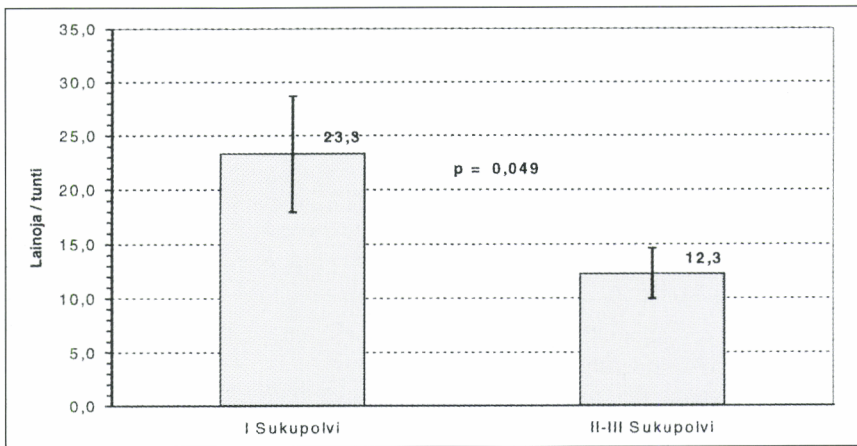
Australiansuomen aineistossa varsinaisia lainasanoja on yhteensä 1 669 kappaletta. Näistä 385 on lainattuja erisnimiä; muita lainoja on siis 1 284. Koko määrästä eri sanoja on 437 (81 erisnimeä ja 356 muuta sanaa). Erisnimiä lukuun ottamatta vähän alle puolet lainoista (48 %) on lainattu vähintään kaksi kertaa ja 20 prosentilla on vähintään neljä esiintymää. Vain noin kuusi prosenttia sanoista on lainattu vähintään 10 kertaa. Diskurssiparitekkia *jee* 'joo, kyllä, niin' ja sen variantteja on lainattu eniten, yhteensä 288 kertaa.

Seuraavaksi tarkastelen lainasanojen tilastollista esiintymistä sukupolvien ja sukupuolten mukaan eroteltuna. Sukupolvi- ja sukupuoli-muuttujien lisäksi tavallisimpia sosiolinguvistisiä muuttujia ovat myös koulutus ja ammatti (ks. Coulmas 1997). Aineiston ensimmä-

¹² Tuskin sana *vulgaari/vulgääri* oli tuttu puhujalle hänen lähtiessään Suomesta 1930-luvulla.

mäisen polven puhujat ovat enimmäkseen työläisiä tai kotiaitejä ja alemman palkkaluokan edustajia, joista monenkaan koulutus ei ulotu peruskoulua pitemmälle. Näin aineisto edustaa hyvin australiansuomalaista väestöä (Koivukangas 1975: 40–41). Toisen polven puhujien koulutustaso on tosin korkeampi. Näin sukupolvi- ja koulutus/ammatti -muuttajat kytkeytyvät yhteen australiansuomalaisten kohdalla.

Lainasanat on laskettu haastattelutuntia kohden. Miehillä on enemmän lainoja (20,7) haastattelutuntia kohden kuin naisilla (14,7). Tämä sukupuolien välinen ero ei tule kuitenkaan tilastollisesti merkitseväksi kaksisuuntaisessa t-testissä ($p = 0,29$). Lainasanojen suhteen sukupolvien välinen ero on suurempi kuin sukupuolien välinen ero. Ensimmäisellä sukupolvella on enemmän leksikaalisia lainoja (23,3 haastattelutuntia kohden) kuin toisella (12,3 haastattelutuntia kohden). Kaksisuuntaisen t-testin perusteella ero on tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,049$, ks. kuviota 1). Toinen sukupolvi puolestaan käyttää koodinvaihtoa merkitsevästi enemmän kuin ensimmäinen sukupolvi.¹³

Kuvio 1. Lainojen esiintyminen haastattelutuntia kohden australiansuomalaisten eri sukupolvissa (keskiarvo \pm keskiarvon keskivirhe).

LAINASANAT AIHEPIIREITTÄIN

Lainasanoja, joista vain osa on yleisesti käytettyjä, esiintyy australiansuomessa lähes kaikilla elämän aloilla. Tämän takia aihepiirijakauma ei liene tärkeä erottelukriteeri lainasanoja tutkittaessa. Jotta vertailu amerikkansuomeen olisi mahdollista, olen kuitenkin tarkastellut lainasanoja myös aihepiireittäin. Amerikan- ja australiansuomen projektin haastatteluissa informanteille esitettiin kysymyksiä muun muassa työstä, koulutuksesta, ruuista, juhlatavoista, maahanmuutosta, harrastuksista ja yhteiskunnasta. Lainasanojen aihepiirit heijastavat siis haastattelukysymyksissä esiin tuotuja teemoja. Eri aihepiirien välillä ei ole suuria prosentuaalisia eroja, mikä viitannee siihen, että lainaaminen on aihepiireistä riippumatonta. Jos tietty sana olisi voitu sijoittaa kahteen tai kolmeenkin eri aihepiiriin, se on sijoitettu sen mukaan, missä merkityksessä se on esiintynyt kontekstissa.

¹³ Julkaisemattoman väitöskirjani tutkimustulos.

Seuraavaksi esittelen eri aihepiireistä kymmenkunta esimerkkiä.¹⁴ Vain kerran esiintyviä sanoja pyrin välttämään. Poikkean tästä, jos tietyn aihepiirin sanat esiintyvät enimmäkseen vain kerran (aihepiirit 5, 6 ja 7) tai jos kerran esiintyvä sana on muuten australiansuomessa keskeinen. Sanat, jotka eivät esiinny amerikkansuomen sanakirjassa sellaiseenaan tai varianttina tai jotka esiintyvät siinä eri merkityksessä, on lihavoitu. Aihepiirit ovat aakkosjärjestyksessä.

1. Asumiseen, rakennuksiin ja huonekaluihin liittyviä sanoja:

flätti (9) 'kerrostaloasunto/vuokra-asunto' < *flat*; *haussi* (9) 'talo' < *house*; *hiitteri* (3) 'lämmitin, patteri' < *heater*; *hostel(i)* ~ *hostelli* (31) 'siirtolaisten hotelli' < *hostel*; *juniit(ti)* ~ *jyniit(ti)* (2) 'kerrostaloasunto' < *unit*; *kämp(pi)* (4) 'leiri' < *camp*; *linen kapetti* (3) 'liinavaatekaappi' < *linen cupboard*; *petiruum(i)* (2) 'makuuhuone' < *bedroom*; *plänket(ti)* ~ *plänketi* (2) 'peite' < *blanket*; *set(i)* ~ *setti* (7) 'puutarhavaja' < *shed*; *taininki* ~ *taininkiruuma* (3) 'ruokailuhuone' < *dining (room)*.

2. Ihmissuhteisiin ja lastenhoitoon liittyviä sanoja sekä sukulaisuusnimityksiä:

beibisitteri (1) 'lastenhoitaja' < *babysitter*; *fämli* (5) 'perhe' < *family*; *grantooter(i)* ~ *kräntooteri* (2) 'tyttären- tai pojantytär' < *granddaughter*; *haspantti* ~ *haspenti* (6) 'aviomies' < *husband*; *kinnekaaren* (5) 'päiväkoti' < *Kindergarten*; *köölfrenti* ~ *köölfrend(i)* (6) 'tyttöystävä' < *girl friend*; *leidi* ~ *leido* ~ *leiti* (12) '(hieno) nainen, rouva' < *lady*; < *misis* 'rouva' < *Mrs.*; *peipi* ~ *beibi* (10) 'vauva' < *baby*.

3. Kansallisuuksiin ja ihmisryhmiin liittyviä sanoja:

aboritsi ~ *aboritsini* ~ *aboritsinilainen* (51) 'Australian alkuasukas' < *aborigine, aboriginal*; *aussi* ~ *ossi* (26) '(syntyperäinen) australialainen' < *Aussie*; *finn(i)* (1) 'suomalainen' < *Finn*; *(h)ungarialainen* ~ *hunkarilainen* (3) 'unkarilainen' < *Hungarian*; *italiaano* (4) 'italialainen' < *Italian*; *japani* (-ihminen) (1) 'japanilainen' < *Japanese*; *jugossi* (2) 'jugoslaavi, jugoslavialainen' < *Yugoslav*; *lepanon(i)* ~ *lepanolainen* (4) 'libanonilainen' < *Lebanese*; *okkeri* (1) '(työväenluokkaan kuuluva) leveällä australialaisella ääntämyksellä puhuva australialainen' < *ocker*; *pomi* (3) 'englantilaista alkuperää oleva australialainen' < *Pommy*; *ukraanialainen* (1) 'ukrainalainen' < *Ukrainian*.

4. Kaupankäyntiin ja ostoksiin liittyviä sanoja:

pisnes ~ *pisnis* (16) 'liiketoimi(nta)' < *business*; *kastomer(i)* (1) 'asiakas' < *cos-*

¹⁴ Esimerkkisanoissa suluissa oleva osa osoittaa oletetun vartalon loppuosaa niissä tapauksissa, joissa sana on esiintynyt vain obliikvisijoissa. Esimerkkisanojen jälkeen suluissa oleva numero osoittaa esiintymisfrekvenssiä. ▷

tumer; *marketti* (6) 'kauppatori' < *market*; *reitti* (1) 'korko' < *rate*; *shoppi* ~ *shopi* (2) 'kauppa' < *shop*; *spesialli* (3) 'erikoistarjous' < *special* (prise); *tiketti* (2) '(säännöstely)kuponki' < *ticket*.

5. Liikkumiseen liittyviä sanoja:

karavaani (1) 'asuntovaunu' < *caravan*; *kämpervänni* (1) 'asuntoauto' < *campervan*; *knot(i)* (1) 'solmunopeus' < *knor*; *laisenn(i)* (1) 'ajokortti' < (driving) *licence*; *ländiä* (1) 'laskeutua maahan' < *to land*; *lift(i)* (1) 'kyyti' < *lift*; *parkata* (1) 'parkeerata' < *to park*; *passi* (2) 'bussi' < *buss*; *petroli* (2) 'bensini' < *petrol*; *reidari* (1) 'tutka' < *radar*; *tiketti* (18) 'lippu' < *ticket*; *topata* ~ *stopata* (4) 'pysähtyä' < *to stop*; *trämmi* (6) 'raitiovaunu' < *tram*; *täksi* (2) 'taksi' < *taxi*; *äksidentti* (3) 'liikenneonnettomuus' < *accident*.

6. Luonteenpiirteitä kuvaavia ja muita kuvailevia sanoja:

bisi (2) 'kiireinen' < *busy*; *fani* ~ *foni* (4) 'mukava, lystikäs, omituinen' < *funny*; *häpi* (10) 'onnellinen' < *happy*; *iisi* (2) 'helppo' < *easy*; *raivetti* (1) 'yksityinen' < *private*; *sinkeli* (1) 'yksinäinen, naimaton' < *single*; *taffi* (1) 'sitkeä, kova' < *tough*; *toppi* (1) 'huippu-' < *top*.

7. Luontoon liittyviä sanoja:

ailand(i) ~ *ailanti* (2) 'saari' < *island*; *hill(i)* (2) 'mäki' < *hill*; *jäkäranta* (1) 'jakkara', trooppinen puulaji' < *jacaranda*; *krokodaili* (2) 'krokotiili' < *crocodile*; *riik(i)* (1) 'puro' < *creek*; *sneikki* (1) 'käärme' < *snake*; *voolopi* (1) 'pienikokoinen kengurulaji' < *wallaby*.

8. Maanviljelyyn liittyviä sanoja:

eikker(i) (2) 'pinnanmitta, n. 40 aaria' < *acre*; *farma* ~ *farmi* (14) 'maatila' < *farm*; *farmari* ~ *varmari* (8) 'maanviljelijä' < *farmer*; *kein(i)* (6) '(sokeri)ruoko' < *cane*; *kliirata* (1) 'raivata maa' < *to clear*; *krop(i)* (1) 'sato' < *crop*; *lemoon(i)* (1) 'sitruuna' < *lemon*; *piinssi* (1) 'papu' < *beans*; *pikata* ~ *pikkiä* (3) 'poimia' < *to pick*; *poksi* '(hedelmä)laatikko' (3) < *box*; *prunssi* (1) 'luumu' < *prunes*; *päs(h)ön fryytti* ~ *fruutti* (6) 'kärsimyshedelmä' < *passion fruit*; *traki* (5) 'kuorma-auto' < *truck*.

9. Ruokailuun ja juomakulttuuriin liittyviä sanoja:

fisensips(i) (2) 'kuorrutettua kalaa ja ranskalaisia' < *fish and chips*; *kaask(i)* (1) '3:n, 4:n ja 5:n litran pahvinen viinipurkki' < *cask*; *känttiini* (1) 'ruokala' < *canteen*; *lanssi* ~ *lants(i)* (5) 'lounas' < *lunch*; *loli* (3) 'makeinen' < *lolly*; *neskofi* (2) 'pikakahvi' < *nescoffee*; *papi* ~ *pupi* (9) 'oluttupa' < *pub*; *pili* (2) '(erityisesti nuotiolla käytetty peltinen) teekannu' < *billy*; *plonkki* (1) 'halpa

viini' < *blonc*; (lampaan)**sopsi** (1) 'lampaankyljys' < *chops*; tööki (3) 'kalkkuna' < *turkey*; **tousti** (3) 'toust' < *toast*.

10. Eri ammatteihin ja työhön liittyviä sanoja:

bosse ~ *poss* (2) 'pomo' < *boss*; *foormanni* ~ *foreman* (3) 'työnjohtaja'; *junioni* ~ *unioni* (12) 'ammattiyhdistys' < *union*; *kaarpennteri* (3) 'kirvesmies, puuseppä' < *carpenter*; *kamppanila* ~ *komppania* (12) 'yhtiö, firma' < *company*; *konkriitti* (4) 'betoni' < *concrete*; *kukki* (1) 'kokki' < *cook*; *leipuri* ~ *leipori* (2) < 'työväenpuolueen kannattaja, edustaja, työläinen' < *labour*; **leisa-piimi** (2) 'laseripassi, tasolaseri' < laser beam; **liidihänd**, **liitihänt** (3) 'johtava työmies' < *leading hand*; *mainari* (3) 'kaivosmies' < *miner*; *mainata* (4) 'tehdä kaivostyötä, kaivaa, louhia' < *to mine*; *maini* ~ *maina* (8) 'kaivos' < *mine*; *miitinki* (4) 'kokous' < *meeting*; *nöörssi* ~ *nöörssi* (3) 'sairaanhoidtaja' < *nurse*; *offiisi(i)* ~ *ohvissi* (16) 'toimisto' < *office*; *piltata* (1) 'rakentaa' < *to build*; *piltinki* ~ *bildingi* (2) 'rakennus' < *building*; *pilttari* (1) 'rakennusmies' < *builder*; *putsari* (1) 'lihakauppias' < *butcher*; *pääkäri* (1) 'leipuri' < *baker*; **smouko** (1) < 'tupakka- tai kahvitauko' < *smoko*; **solistori** (5) 'asianajaja' < *solicitor*; *timperi* (1) 'rakennuspuutavara' < *timber*; *tulsut* (3) < 'työkalut' < *tools*; *vajbro* (1) 'kuitulevy' < *fibro*; **vörkshopi** ~ **vöökshoppi** (3) 'työpaja' < *work shop*.

11. Vaatetukseen ja pukeutumiseen liittyviä sanoja:

kotton(i) (1) 'puuvilla' < *cotton*; *plastik* ~ *plastikka* (4) 'muovi' < *plastic*; *poket(ti)* (1) 'tasku' < *pocket*, *printti* (1) 'painettu teksti (kankaassa)' < *print*; **tiisöötti** ~ **tiishöötti** (7) 'T-paita' < *T-shirt*; **tonksit** (1) 'varvastossut' < *thongs*.

12. Vapaa-aikaan, harrastuksiin, urheiluun ja musiikkiin liittyviä sanoja:

eski (3) 'kylmälaukku' < merkinimi *Esky*; *haali*, *hool(i)* 'seuraintalo, kokous- ja tanssihuone' (12) < *hall*; *holitei* (8) 'loma' < *holiday*; *kämpläys* (1) 'uhka- tai rahapelien pelaaminen' < *gamble*; **kappi** (3) 'mestaruuskilpailut' < *cup*, *klap(i)* ~ *lup(i)* (9) 'kerho' < *club*; **lotteri** (1) 'onnenpeli, arpajaiset' < *lottery*; **myysikki** (2) 'musiikki' < *music*; **paapakjuu** ~ **paapekju** (2) 'grillijuhlat' < *barbecue*; *paartti* ~ *parti* 'kutsut, juhlat' (2) < *party*; *petata* 'lyödä vetoa' < *to bet*; *piitsi* ~ *biitshi* (8) 'merenranta' < *beach*; *piknikki* (4) 'eväspussiretki' < *picnic*, **päkätä** (1) 'lyödä vetoa' < *to back*, *reissi* (4) 'kilpa-ajo, hevos- ja koirajuoksut' < *race*; *teippi* (4) 'nauha' < *tape*; *televisioni* (2) 'televisio' < *television*; *trippi* (2) 'matka, retki' < *trip*; **täpi** (1) 'veikkaustoimisto' < *TAB*; *vatsia* (1) 'katsoa mm. tv:tä' < *to watch*.

13. Yhteiskuntaelämään liittyviä sanoja (hallinto, talous jne.):

doketi ~ **tokatt(i)** (2) 'asiapaperi' < *docket*; **hausinkomisi** ~ **haussinkomissio**

▷

(11) < 'talonyhtiö tai sen johtokunta' < *housing comission*; *hospitaali* (24) 'sairaala' < *hospital*; *kaunseli* ~ *keeunseli* (3) '(kaupungin)hallitus' < *council*; *konvikt(i)* (4) 'rangaistusvanki' < *convict*; *koot(ti)* (2) 'tuomioistuin, oikeus' < *court*; *kovernmentti* (1) 'hallitus' < *government*; *siti* (6) 'kaupungin keskusta' < *city*; *steit(ti)* (1) 'osavaltio' < *state*; *täksi* (1) 'vero' < *tax*.

14. Muita sanoja:

ekstra (2) 'ylimääräinen, lisä' < *extra*; *rapuli* ~ *trapuli* (5) 'harmi, ongelma, vaiva' < *trouble*; *tinksit* ~ *tingikset* (2) 'esine, tavara' < *things*.

LAINASANAT AUSTRALIALAISEN ELÄMÄN KUVAAJINA

Suurin osa yllä esitetyistä lainasanoista on sellaisia, jotka esiintyvät jossain muodossa myös Amerikansuomen sanakirjassa (Virtaranta 1992). Tämä on luonnollista silloin kun lainanantajakieli on molemmissa englanti, eivätkä yhteiskuntajärjestelmäkään poikkea toisistaan ratkaisevasti. Tiettyjen australiansuomen sanojen äänteellinen vastine esiintyy amerikansuomessa, mutta niillä tarkoitetaan eri asiaa (ne ovat siis eräänlaisia homonyymeja). *Flätti*-sana esiintyy myös amerikansuomessa (tavallisemmin muodossa *flättä*, mutta myös *flätti*). Siinä se ei kuitenkaan tarkoita asuntoa, vaan sen merkitys on 'litteä, lattea, tasainen; tyhjä' (< *flat*). Amerikansuomessakin *päkätään*, mutta vain silloin kun 'pakataan' (< *to pack*) tai 'peruutetaan autoa' (< *to back*) — australiansuomessa sana tarkoittaa 'vedonlyöntiä' (< *to back*). *Sopsi*-sanan variantti esiintyy amerikansuomessa sanassa *porksappa* 'porsaankyljys' (< *porc chop(s)*); australiansuomessa sen merkitys on 'lampaankyljys'. *Siti*-sanaa tavataan amerikansuomessa vain yhdyssanassa *sitihaali* 'kaupungintalo' (< *city hall*), koska 'keskustaa' merkitsevänä sanana amerikanenglannissa ei käytetä *city*-sanaa vaan sanaa *downtown*, josta on amerikansuomen käännöslainana *alakaupunki*. Australian- ja amerikansuomen sanat *keini* on molemmat lainattu englannin *cane*-sanasta, mutta *keini* tarkoittaa amerikansuomessa 'kävelykeppiä', australiansuomessa taas 'sokeriruokoa' (< *sugar cane*). Australian-suomen lainasanoilla *loli* ja *petroli* on lainavastineet amerikansuomessa, *känti* (< *candy*) ja *käseliini* (< *gasoline*). Nämä lainasanat kuvastavat australianenglannin ja amerikanenglannin eroja.

Muutamat lainat — luettelossa mainitun sanan (*taininki*)*ruuma* lisäksi *kaara* 'auto' (< *car*), *sappa* 'myymälä, liike' (< *shop*) — ovat äänteellisesti täysin samanlaiset amerikan- ja australiansuomessa. Näistä *kaara*-sanan on arveltu kuuluvan vanhempaan australiansuomen sanastokerrostumaan (Hentula 1990: 90). Koska nämä sanat esiintyvät kuitenkin vain yhdellä ainoalla informantilla, joka on ensin ollut vuosisadan alkupuolella siirtolaisena Amerikassa ja muuttanut sitten Australiaan, kyse lienee yhden ihmisen idiolektissa Amerikasta Australiaan siirtyneistä sanoista. *Kaara*-sana tosin tunnetaan myös suomensuomessa, johon se lienee tullut amerikansuomesta paluumuuttajien mukana.

Joitakin australiansuomen lainasanoja vastaavia lainoja käytetään nykyään myös suomensuomessa, esimerkiksi *iisi*, *mitinki*, *fiilinki*, *piknikki* ja niin edelleen. Pulkkisen (1984) englantilaisia lainasanoja koskevan sanakirjan mukaan *iisi* (1960) ja *fiilinki* (1966) ilmes-

tyivät suomen kieleen 1960-luvulla; *miitinki* (1945) ja *piknikki* (1905, 1920) jo aikaisemmin. Jos näistä sanoista jokin oli tuttu siirtolaisille jo heidän kotimaassaan, niiden runsas esiintyminen australianenglannissa on vahvistanut sanojen käyttöä australiansuomessa.

Yllä luetteloidut sanat kuvaavat hyvin australiansuomalaisten elämää, australialaista elämänmenoa ja yhteiskuntajärjestelmää. Sana *hostelli* liittyy australiansuomalaisten ensikokemuksiin Australiassa: heidät majoitettiin *hostelleihin* tai leireihin (*kämppi* < *camp*). Samoihin ensikokemuksiin liittyy sana (lampaan)*sopsi*, joka esiintyy aineistossa vain kerran mutta joka on usein käytetty sana siirtolaisten kuvatessa australialaisia ruokatottumuksia. Sana esiintyy aineistossa — ja yleensäkin australiansuomessa — negatiivisessa kontekstissa (ks. esimerkkiä 6). Siinä kuvastuu siirtolaisten ensimmäinen — yleensä jo laivalla tai viimeistään leirillä koettu — silloisen australialaisen ruokakulttuurin aiheuttaman šokki: monesti jo aamutuimaan saatu lampaansopsi ('lampaankyljys') ei siirtolaisten mielestä ollut hyvää tai hienoa vaan hyvin outoa, pahanhajuista ja rasvaista ruokaa.

- (6) Nii, lampaansopsii. Isä inhoo nyt lammasta, jos, se ei oo syöny sen jälkeen ollenkaan lammasta, ko se kyllästy siihen lampaaseen siinä paikassa. <<2.26.a068–070>>

Ruokailuun ja ulkoilmaharrastuksiin liittyvien lainasanojen runsaus kuvastaa tyypillistä australialaista elämänmenoa: se viestittää rantaelämäkulttuurista, eväsretkistä ja grillijuhlista. *Partit* ovat myös amerikansuomessa *parteja*, grillijuhliin viittaava sana *paapekjuu* näyttää puolestaan lainautuneen vain australiansuomeen. *Paapekjuu*-juhlia Australiassa pidetään usein ja ympäri vuoden. *Papi* ~ *pupi* on hyvin tyypillinen ajanviettopaikka. Vastaavat olutkapakat ovat lisääntyneet Suomessakin, jossa *pubi*-sanan ensiesiintymä Pulkisen (1984) mukaan on vuodelta 1966. Sanan variantti *papi* viittaa siihen, että siirtolaiset ovat todennäköisesti oppineet sanan Australiassa.

Osa harrastuksista liittyy erilaisiin peleihin, veikkauksiin ja vedonlyönteihin (ravit ja koirajuoksukilpailut), jotka näyttävät olevan hyvin tärkeitä australialaisessa elämässä. *Krokodaali*, *sneikki* ja *voolopi* -sanojen lisäksi Australian erikoista luontoa ja elämistää kuvaavia sanoja odottaisi olevan enemmän. Niiden vähyyks johtunee toisaalta muualle johdattaneista haastattelukysymyksistä. Toisaalta koodinvaihtotapauksista löytyy kyllä australialaiseen luontoon viittaavia sanoja. Monissa niistä on kyse monisanaista, ehkä vaikeasti lainattavissa olevista ilmauksista, esimerkiksi *funnel web spider* (hämähäkkilaji), *box jelly fish* (polttaismeduusatyyppe) ja niin edelleen.

Jotkin australiansuomen lainasanat ovat sellaisia, joiden alkuperäismerkitykset tai -muodot esiintyvät vain australianenglannissa mutta eivät britti- tai amerikanenglannissa. Sana *kaaski* — Hentulalla myös muodossa *kaski* (Hentula 1990: 40) — ei ole lainautunut 'tynnyriä' tarkoittavasta sanasta, vaan se tarkoittaa Australiassa pahvista viinipurkkia. *Pili*-teekannua (< *billy*) käytetään erityisesti australialaisessa erämaassa nuotiolla. Australian-suomen *esky* 'kylmälaukku' on syntynyt kylmälaukun merkinimestä *Eskey*. 'Halpaa viiniä' tarkoittava australianenglannin sana *blonc*, joka on australiansuomen *plonkki*-sanana lähtömuoto, on kulkeutunut australianenglantiin erikoisen reitin kautta: toisen maailmansodan aikana Ranskassa taistelleet australialaiset sotilaat lainasivat osan *blanc* 'valkovii-

▷

niä' tarkoittavasta ranskankielisestä ilmauksesta *vin blanc*. *Blonc* sai merkityksen 'halpa viini' jo australianenglannissa.¹⁵

Tupakka- ja teetaukoa tarkoittava sana *smouko* — Hentulalla (1990: 83) myös muodossa *mookoo* — tai alkuasukasta tarkoittava sana *abo* kuvastavat australianenglannin tapaa lyhentää sanoja *o*-loppuisiksi. Australianenglannin erikoisuuksiin kuuluu myös kielteisesti sävyttynyt sana *Pommy* (australiansuomeksi *pomi*), jolla tarkoitetaan englantilaista alkuperää olevaa australialaista.

Sanalle on ehdolla monta epätydyttävää etymologiaa¹⁶. Brittiläisperäisestä australialaisesta käytetään kielteisesti sävyttynyttä sanaa *konvikti*, koska ensimmäiset siirtolaiset olivat rangaistusvankeja¹⁷. Australialaista alkuasukasta tarkoittaa sana *aboritsi* ~ *aboritsini* ~ *aboritsinilainen*, Australiassa syntynyttä taas kuvaa sana *aussi* ~ *ossi* variantteineen. Monilla australiansuomeen lainatuilla kansallisuusnimityksillä ei ole vastinetta amerikkansuomessa.

Australiansuomella on myös ammattislanginsa. Legendan mukaan suuresta osasta Australiaan aikovista suomalaisista miehistä tuli viimeistään lentokoneessa kirvesmiehiä, ja he päätyivät siten Australiassa *pilttareiksi*. Monet jäivät rakennusalalle pitemmäksikin aikaa. Työhön liittyvistä yllä luetelluista sanoista kourallinen edustaa rakennusalan sanastoa: *foormanni*, *konkriitti*, *leisapiimi*, *liitihänt*, *pilttari*, *piltata*, *timperi*, *vajbro*, *vörkshoppi*. Hentulan raportissa (1990: 74–76) on esitetty yli 30 rakennusalan sanaa, joita on poimittu lehdistä ja vapaasta puheesta. *Keininhakkaajilla* eli sokeriruo'on leikkaajilla lienee ollut oma sanastonsa, jota ei ole tähän mennessä kerätty. Mount Isassa eli *Aisassa* asuvat suomalaiset miehet ovat olleet kaivostyöläisiä eli *mainareita*. Heidän ammattislangiaan ei myöskään ole järjestelmällisesti kerätty. Hentulan raportissa (1990) on kuitenkin päiväkirjoista ja kirjeistä saatuja esimerkkejä tältä alalta. Muutamaa, myös amerikkansuomesta tuttua sanaa lukuun ottamatta (*maini*, *mainari*, *mainata*), haastatteluaineistossa ei esiinny kaivostyöläisten sanastoa.

LAINASANAT SANALUOKITTAIN

Seuraavassa taulukossa (taulukko 1) on amerikkansuomen ja australiansuomen sanaluokkaesiintymiä verrattu toisiinsa sekä Suomen kielen taajuussanastoon (tästä lähtien SKTS; Saukkonen ym. 1979). Amerikkansuomen prosenttiluvut on laadittu Virtarannan mallin (1992: 20)¹⁸ perusteella. Taulukossa ei ole laskettu mukaan erisnimiä.

Australiansuomen niin kuin amerikkansuomenkin lainasanoista (ja yleensäkin sanoista) suurin osa on substantiiveja. Australiansuomen eri sanoja esittävät prosenttiluvut näyttävät seuraavan hyvin SKTS:n eri esiintymiä, vaikka SKTS perustuukin kirjallisiin lähteisiin eikä näin ollen liene täysin vertailukelpoinen suulliseen tuotokseen perustuvan aineiston kanssa. Amerikkansuomessa esiintyy suhteessa enemmän verbejä kuin australian-

¹⁵ Sana tunnetaan myös kanadanenglannissa.

¹⁶ Viittaen tässä yhteydessä henkilökohtaisiin keskusteluihin Sydneyn yliopiston apulaisprofessori Brian Taylorin kanssa.

¹⁷ Tätä asiaa on aikaisemmin hävetty Australiassa, nykyään se voi olla myös ylpeyden aiheena.

¹⁸ Virtarannan esittämät luvut poikkeavat jonkin verran Martinin (1989: 45) lisensiaatintyössään esittämistä luvuista.

suomessa, kun taas amerikansuomeen on lainattu vähemmän adjektiiveja kuin australiansuomeen.¹⁹

	Australian-suomi, eri sanat		Taajuus-sanasto, eri sanat		Amerikan-suomi, eri sanat		Australiansuomi, kaikki esiintymät		Taajuus-sanasto, kaikki esiintymät	
	kpl	%	%	%	kpl	%	%			
Substantiivit	277	77,81	75,25	78,1	847	65,97	35,83			
Adjektiivit	36	10,11	10,03	2,1	59	4,60	9,22			
Verbit	32	8,99	8,16	13,0	52	4,04	24,33			
Adverbit	7	1,97	1,74	4,0	27	2,10	7,94			
Muut	4	1,12	4,82	2,8	299	23,29	22,68			
Yhteensä	356	100	100	100	1 284	100	100			

Taulukko 1. Australiansuomen sanaluokkajako amerikansuomeen ja suomensuomen taajuussanastoon verrattuna.

Aihepiireissä on mainittu lähinnä substantiiveja ja adjektiiveja. Adjektiiveista tavallimpia australiansuomessa ovat *fani*, *häpi*, *iisi* ja *bisi* (ks. aihepiiriluetelo), vaikka kaksi viimeksi mainittua adjektiivia esiintyvätkin aineistossa vain kahdesti. Partikkeleissa (adverbit mukaan lukien) esiintymistiheystilastoa johtavat *jee* ja *jees*-sanat 'kyllä, joo' variantteineen (yhteensä 288 esiintymää). *Jee*-sana on senkin vuoksi hyvin yleisesti käytetty, että se on myös muodoltaan varsin lähellä *joo*-sanaa, jonka *jee* näyttää täysin korvaavan monien australiansuomalaisten idiolektissa. Tämän lisäksi diskurssinmerkitsijät *enivei* (10 esiintymää) '(mutta) kuitenkin' (< *anyway*) ja *oolrait* (19 esiintymää) 'hyvä niin' (< *all right*) sekä interjektio *ou*-variantteineen (17 esiintymää) ovat eniten lainattuja partikkeleita. Yhdessä tapauksessa lähtökielen adverbista (*apiece* 'kappaleelta, kultakin') on tehty lauseeseen adverbiaaliksi sopiva lainasana varustamalla se adessiivipäätteellä: *epiisellä* 'kappaleittain, joukolla'. Tapaus on todennäköisesti joko kertakäyttölaina tai yhden ihmisen idiolektiin kuuluva ilmaisu:

- (7) Leo teki kovasti työt ja vei *epiisellä* kottiin ja sillä lailla. <<2.35.a 401–438>>

Verbit eivät näytä lainautuvan niin helposti kuin substantiivit. Aineiston 52 verbistä 32 on eri sanoja eli muutamaa poikkeusta lukuunottamatta verbit esiintyvät vain kerran. Se, että verbit eivät lainaudu niin helposti, voi osittain johtua verbin johtavasta asemasta lauseessa. Toisaalta lainaverbien eri esiintymien osuus asustraliansuomessa ei poikkea kovin paljon vastaavasta SKTS:n verbien prosenttiluvusta (ks. taulukkoa 1). Jos katsotaan kaikkia esiintymiä (niiden tekstuaalista esiintymistä), ero SKTS:n verbiesiintymiin on huomatta-

¹⁹ Lainaverbien osuus näyttää olevan suurempi esimerkiksi amerikannorjassa tai amerikanruotsissa sekä esimerkiksi Turun murteen lainasanoissa (Haugen 1953: 406; Grönholm 1988: 31).

va: verbiesiintymät SKTS:ssa ovat noin kuusinkertaiset australiansuomeen verrattuna. Ero johtuu todennäköisesti suomenkielisissä teksteissä esiintyvän *olla*-verbin frekvenssiluvuista. Verbeistä vain muutamat soveltuvat aihepiirijakoon, ja tästä syystä esittelen verbit seuraavaksi erillisenä luettelona:²⁰

apsettaa (1) 'häiritä, järkyttää' < *to upset*; *eskoortata* (1) < *to escort*; *fiilata* (1) 'tuntua' < *to feel*; *finistää* (2) 'saada valmiiksi, lopettaa' < *to finish*; *kämplätä* (1) 'pelata uhkapeliä' < *to gamble*; *kliinata* (1) 'puhdistaa' < *to clean*; *kliirata* (1) 'raivata' < *to clear*; *kontrollaa* (1) 'valvoa, tarkistaa' < *to control*; *kräpiä/kräpittää* (2) 'haalia' < *to grab*; *lyysata ~ lyysätä* (3) 'menettää' < *to lose*; *ländiä* (1) 'laskeutua maahan' < *to land*; *mainata ~ mainia* (4) 'louhia, kaivaa, tehdä kaivostyötä' < *to mine*; *miksata* (2) 'sekoittaa, sekoittua' < *to mix*; *mistatalmistaa* (2) 'erehtyä' < *to miss*; *nootata* (1) 'huomauttaa' < *to note*; *pailia appi/paili-appia* (1) 'pursua yli' < *to pile up*; *parkata* (1) 'pysäköidä' < *to park*; *petata* (1) 'lyödä vetoa' < *to bet*; *popata* (1) 'pistellä, paiskata' < *to pop*; *päkätä* (1) 'lyödä vetoa' < *to back*; *pässä/pässittää appi* (2) 'kiusata' < *to bash up*; *pikata ~ pikkiä* (3) 'poimia, kerätä' < *to pick*; *printata* (4) 'painaa (tekstiä, kuvaa kan-kaalle)' < *to print*; *ränniä ~ runnata* (3) 'juosta; harjoittaa, pitää liikettä' < *to run*; *sainata* (1) 'allekirjoittaa' < *to sign*; *seikata* (1) 'ravistella' < *to shake*; *sörvata* (1) 'tarjoilla' < *to serve*; *stadia* (1) 'miettiä, keksiä' < *to study*; *topata ~ stopata* (4) 'pysähtyä, pysäyttää, lopettaa' < *to stop*; *toustata* (1) 'paahtaa leipää' < *to toast*; *vatsial/vatsita* (1) 'katsoa (tv:tä)' < *to watch*; *vorja* (1) 'murehtia, olla huolissaan' < *to worry*.

LAINASANOJEN FONOLOGISIA JA MORFOLOGISIA PIIRTEITÄ

Amerikanenglannin vokaalien ja konsonanttien mukauttamisesta amerikansuomen lainasanoissa on kirjoittanut Martin (1989, 1993a: 90–96). Australiansuomen lainoissa lähtökielen äänteet mukautuvat usein samalla tavalla kuin amerikansuomessa. Tästä syystä en puutu näihin äänteenmuutoksiin yksityiskohtaisesti, vaan viittaan Martinin kyseisiin kirjoituksiin. Esitän sen sijaan muutamia esimerkkejä fonologisesta variaatiosta. Otan esille myös, mihin nomini- ja verbityyppeihin lainasanat sopeutuvat australiansuomessa ja vertaan sitä soveltavissa kohdissa amerikansuomeen.

FONOLOGINEN VARIAATIO

Hentula (1990: 28–31) kiinnitti huomiota australiansuomen suureen fonologiseen variaatioon. Tosin hän myös totesi (mts. 91, 93), että amerikansuomessa lainasanoilla esiintyisi variantteja vieläkin enemmän. Australiansuomen aineistossa noin joka viidennellä sanal-

²⁰ Esiintymisfrekvenssi on mainittu tässäkin kohdassa suluissa. Jos verbi esiintyy vain taivutetussa muodossa, jonka perusteella se voisi kuulua kahteen vartaloryhmään, molemmat mahdollisuudet on mainittu vaihtoehtoisina, vaikka verbi esiintyisi aineistossa vain kerran ja supistumavartalo olisikin muodoista todennäköisempi. Amerikansuomessa esiintymättömät verbit on lihavoitu.

la on yhdestä kymmeneen varianttia. Amerikansuomessa joka kolmannella sanalla on variantti (Martin 1989: 48). Australiansuomen lainasana-aineisto on amerikansuomalaista aineistoa huomattavasti pienempi. Varianttien määrä lisääntynee australiansuomessakin sitä mukaa kuin aineistoa kerätään lisää. Australiansuomalainen siirtolaisuus on myös nuorempaa kuin Amerikan, mistä syystä monella sanalla ei ole vielä vakiintunutta muotoa. Yhteistä on, että molemmissa kielimuodoissa variantit jakautuvat epätasaisesti: joillakin sanoilla on vain yksi, toisilla taas yli kymmenenkin varianttia (ks. myös Martin 1989: 48). Tämän fonologisen vakiintumattomuuden huomaavat joskus informantit itsekkin, kuten esimerkissä (8). Siinä *pubi*-sanana variantti *papi* monikkomuodossaan (*papit*) aiheuttaa homonymiaa *pappi*-sanana kanssa, mitä voi hyödyntää sanaleikeissä.

- (8) Työvälytöistöimistona sen jälkeen toimi noi paikalliset *papit* eli *pupit*
<nauraa>. <<1.20.a330>>

Eniten variantteja aineistossa on alkuasukasta tarkoittavalla sekä toimistoa tarkoittavalla sanalla. Ne molemmat ovat myös leksikaalisten esiintymien kärjessä (51 ja 16 esiintymää). Australianenglannissa alkuasukasta tarkoittavat *abo*, *aborigine* ja *aboriginal*. Näistä ensimmäinen sana on lyhenne, jolla on kielteinen sävy. Sana esiintyy aineistossa vain kerran. Australianenglannissa *aborigine* on yleensä substantiivi ja *aboriginal* adjektiivi, mutta nykyään käytäntö on horjuva. Se, kummasta australiansuomen alkuasukasta tarkoittava lainasana on peräisin, ei ole aina selvää, koska lainasana voidaan muodostaa myös takaperoisesti. Sanan kymmenen eri varianttia australiansuomessa ovat seuraavat: *aboritshi*, *aboritshini*, *aboritsi*, *aboritsin*, *aboritsini*, *aboritshinaal(i)*, *aboritsinilainen*, *aporikinalainen*, *aporitsilaine*, *aporitslainen*.

Australiansuomalaiset naiset ovat olleet yleensä kotiäiteinä tai työskennelleet palveluammateissa (esimerkiksi ravintoloissa ja sairaaloissa) tai toimistoissa. Toimistoa tarkoittavalla sanalla on aineistossa yhdeksän eri muotoa. Niissä kuvastuvat osittain informanttien murteeseen perustuvat erot, esimerkiksi *f*:n muuttaminen *hv*:ksi: *offiisi*, *ofiisi*, *ofiise*, *ofis*, *ofisi*, *ohvis*, *ohvissi*, *oofis*, *oofisi*.

NOMINIT

Australiansuomeen lainatut substantiivit saavat pääasiassa *i*-vartalon. Sama on tilanne myös amerikansuomessa (Lehtinen 1966: 140–141; Martin 1989, 1993b: 99). Muutamat lainasanat kuuluvat kahteenkin eri vartaloryhmään, yleensä *alä-* ja *i*-vartaloisiin, esimerkiksi *farma* ~ *farmi*, *kompani* ~ *kamp(p)ania*, *nöörssi* ~ *nöörssä*, *haussinkomissi* ~ *hausinkomissio* (viimeinen, takaperoisjohtamisella saatu sana *i-* ja *o/ö*-vartaloinen). Tällaiset sanat on tässä sanavartalojen tilastossa otettu huomioon eri sanoina. Laskuista on myös poistettu kolme *us/ys*-johtimella verbistä johdettua sanaa sekä kolme vain monikossa esiintyvää sanaa: *tingikset* ~ *tinksit*, *tonksit* ja *tulsut*, vaikka ne näyttävätkin olevan *is-*, *i-* ja *u*-loppuisia. Näin jäljellä jääneistä substantiiveista *i*-loppuisia tai oletettuja *i*-loppuisia sanoja on 87,4 %. Pientä osaa *i*-loppuisista sanoista ei ole muodostettu lisäämällä sanan loppuosaan *i*:tä vaan ne ovat jo lähtökielelläkin *i*-loppuisilta kuulostavia vokaaliloppuisia sanoja, esimerkiksi *aussi*, *eski*, *fämli*, *lotteri* ja niin edelleen. Jäljelle jäävät 12,6 % ovat *alä-*, *o/ö-* tai *u*-loppuisia, tai ne ovat jääneet konsonanttiloppuisiksi. Niiden prosenttimäärän ilmoitta-

▷

minen erikseen ei ole mielekästä, koska suurinkin ryhmä (*a/ä*-loppuiset) koostuu vain kahdestatoista sanasta. Aihepiiriluettelossa mainittujen, useammin käytettyjen sanojen lisäksi nämä sanat esiintyvät aineistossa vain kerran tai kaksi, esimerkiksi *penshona* 'eläke' < *pension*, *mänitsö*²¹ 'toimitusjohtaja, manakeri' < *manager*, *tiitsö* 'opettaja' < *teacher*, *paipu* 'putki' < *pipe*. Jos katsotaan lainasanojen tekstuaalista esiintymistä, sekun on *i*-voittoinen: kaksi kolmasosaa (74,4 %) lainasubstantiiveista on *i*-loppuisia.

Yllä mainittujen *tingikset* ~ *tinksit*, *tongsit* ja *tulsut* -sanojen lisäksi muutamissa lainatuissa substantiiveissa lainanantajavartalona on ollut lähtökielen monikollinen muoto: *kidsi* 'lapsi, mukula' < *kids*, *piinsi* 'papu' < *beans*, *prunssi* 'luumu' < *prunes*, *sopsi* 'kyljys' < *chops*. Ilmiö on tuttu amerikansuomesta, mutta se ei ole vieras suomensuomellekaan — esimerkkejä tästä ovat vaikkapa *sortsit*, *muffinsi*, *buutsit* tai Nykysuomen sanakirjan slangisanakirjassa (1980) olevat, ehkä jo vanhentuneet sanat kuten *kiltsi* 'tyttö' < *girls* tai *riidsit* 'jazzorkesterin (kieli)puhaltimet' < *reeds*.

Englantilaisperäisten sanojen muokkaaminen tuo australiansuomeen muutamia homonyymeja. Yksi näistä on amerikansuomestakin tuttu *leipuri*-sana (< *labour*). Myös *näppi* 'vaippa' (< *nappy*) ja *tammi* 'pato' (< *dam*) esiintyvät aineistossa. Pahvista viinipurkkia tarkoittava sana *kaaski* esiintyy aineistossa kerran, mutta Hentulalla (1990: 40) se esiintyy myös muodossa *kaski*. Hentulan (1990: 59–60) esimerkkien joukossa ovat myös *känni* 'säilyketölkki' (< *can*)²² ja *paketti* 'ämpäri' (< *bucket*). Tosin aineiston perusteella ei aina voi tietää, käytetäänkö australiansuomessa molempia homonyymipareja vai pelkästään australianenglannista lainattua sanaa. Homonyymien määrä kuitenkin lisääntyy obliikvisijoissa (suomensuomesta ks. Laalo 1990). Yleensä käy ilmi tekstiyhteydestä, mistä merkityksestä on kyse. Aina näin ei kuitenkaan käy, niin kuin esimerkissä (8) esiintynyt *papit*-sana osoitti.

ADJEKTIIVIT JA PARTIKKELIT

Adjektiiveista moni on ollut jo lähtökielessä vokaaliloppuinen tai on saanut *i*-vokaalin peräänsä:

fani ~ *foni* 'mukava, hassu' < *funny*; *häpi* 'onnellinen' < *happy*; *ekstra* 'ylimääräinen' < *extra*; *iisi* 'mukava, huoleton' < *easy*; *originaali* 'alkuperäinen' < *original*; *raivetti* 'yksityinen' < *private*; *sinkeli* 'yksinäinen, naimaton' < *single*; *taffi* 'kova, ankara' < *tough*; *toppi* 'huippu-, korkealaatuinen' < *top*.

Diskurssinmerkitsijänä esiintyvät partikkelit ovat yleensä myös vokaaliloppuisia. Niissä lähtökielen vokaalit on korvattu ääntämykseltään lähimmällä suomen vokaalilla. Esimerkeistä kaksi viimeistä esiintyvät myös konjunktiveina:

²¹ Sanat *mänitsö* ja *tiitsö* ovat kahden ensimmäisen polven informantilta. Niitä voitaisiin pitää koodinvaihtonakin, jos oletettaisiin, että tavoiteääntäminen on ollut englannin mukainen, mutta sitä ei ole pystytty toteuttamaan. Koska nämä informantit mukauttavat yleensä australianenglannin sanoja suomen kieleen täydellisesti, nämä kaksi sanaa on katsottu myös lainaamiseksi.

²² Australianenglannin 'tölkkiä' tarkoittava sana (*can*) on myös pohjana australiansuomen merkityslainalle *kannu* 'tölkki'.

eksaktli 'täsmällisesti, juuri niin' < *exactly*; *meipi* 'kenties' < *maybe*; *enihau* 'joka tapauksessa' < *anyhow*; *enivei* 'jollakin tavalla, jotenkuten' < *anyway*.

VERBIT

Lainaverbien lukumäärä aineistossa (52 esiintymää, joista 32 eri sanaa) on paljon pienempi kuin substantiivien. Suomensuomen lainaverbien tapaan (Karlsson 1983: 209) niin amerikansuomen (Martin 1989: 135; 1993b: 100) kuin australiansuomenkin lainaverbeistä suurin osa sopeutuu supistumaverbien joukkoon. Aineistossa tähän joukkoon kuuluu selvästi yhteensä 21 verbiä:

eskoortata, filata, kliinata, kliirata, kämplätä, lyysata ~ lyysätä, mainata, miksata, nootata, parkata, petata, pikata, popata, printata, päkätä, runnata, sainata, seikata, sörvata, topata ~ stopata, toustata.

Näistä kolmella verbillä on myös *ialiä*-loppuinen variantti: *mainata ~ mainia, pikata ~ pikkiä, runnata ~ ränniä*. *Ialiä*-loppuisia ovat myös *ländiä, pailia appi, stadia* ja *vorja*. *Aalää*-loppuisten joukkoon kuuluvat verbit *apsettaa, finistää* ja *kontrollaa*. Muutamat verbit esiintyvät taivutusmuodossa, jonka perusteella ei voida päättää, mihin ryhmään ne kuuluvat, esimerkiksi *kräpiä* tai *kräpitiä, mistata* tai *mistaa, pässiä* tai *pässitiä appi, vatsia* tai *vatsita*.

Hentulaan (1990: 79) viitaten Martin (1993b: 101) on esittänyt, että *ialiä*-lainaverbi-tyyppi olisi paljon tavallisempi australiansuomessa kuin amerikansuomessa. Yllä esitettyjen verbien perusteella tämä ei päde lainaverbeihin. Suurin osa näistä varsinaisista ja mahdollisista *ialiä*-loppuisista verbeistä kuuluu muutenkin vain yhden ihmisen idiolektiin (informantti nro 4; häneltä ovat myös verbiesimerkit 9 ja 10, ks. alempana). Omaan aineistooni verrattuna Hentulan (1990) raportissa on verbejä kaksi kertaa enemmän, koska hän on käsitellyt myös sitaattiverbejä, jotka itse lasken koodinvaihdoiksi (jo siitäkin syystä, että niissä myös paino on usein toteutettu englannin mukaisesti). Koodinvaihdossa esiintyviä verbejä, jotka äännetään englantilaisittain, on luonnollista ja helpointa muokata suomen kieleen sopiviksi siten, että niihin liitetään *i*-aines kuten tehdään lainasubstantiivivartaloja muodostettaessa. Australiansuomen aineistossa verbien määrä on niin pieni, että eri verbityyppien suhteellisia osuuksia voidaan tässä aineistossa pitää vain viitteellisinä. Taipumus sopeuttaa lainaverbit supistumaverbeiksi on kuitenkin selvästi havaittavissa.

Yllä mainituista esimerkkiverbeistä kaksi on fraasiverbejä²³ (*pailia appi* < *to pile up* ja *pässi(t)ä appi* < *to bash up*), joissa adverbiosa on myös muutettu suomeen hyvin sopivaksi kaksitavuiseksi vartalotyyppiksi. Esimerkkilauseessa (9) fraasiverbin adverbiosan *s*-aines on mitä todennäköisimmin imperfektimuoto. Jos myös verbiosan *i*-aineuksen katsotaan olevan imperfektimuotoinen, kyse on kaksinkertaisesta morfologiasta (double morphology, vrt. Myers-Scotton 1997 [1993]: 61–63). Samantyyppisen fraasiverbin yhteydessä

²³ Fraasiverbi (phrasal verb) on verbin ja siihen liittyvän adverbien sanaliitto, jossa merkitys on enemmän kuin niiden osien summa (ks. Häkkinen 2000). Aineistossa fraasiverbejä esiintyy enemmänkin kuin kaksi, mutta ne ovat käännöslainoja (Kovács 2001: 56–57).

esimerkissä (10) passiivi on selvästi merkitty verbi- eikä adverbiosaan. Molemmat esimerkit ovat samalta ensimmäisen polven puhujalta, joten niitä on pidettävä pikemminkin erikoisuuksina kuin »tyypillisenä australiansuomena»:

- (9) Vessa senkun *paili appis*. 'täyteen ahdattuna' pursui yli.' <<1.4.a 397–415>>
- (10) Koska siellä taas *pässittää appi* kaikki australialaiset lapset. 'kiusataan' <<1.4.a501–529>>

JOHTAMINEN JA YHDYSSANAT

Aineistossa ei juuri ole johdettuja sanoja. Tiettyjä australiansuomalaisia adjektiiveja voidaan muodostaa adjektiivijohtimilla *-lainen* tai *-(i)nen*:

aporits(i)lainen 'alkuasukas' <*aborogine*; *aussilainen* 'australialainen' <*Aus-sie*; *hillinen* 'mäkinen' <*hill*.

Takaperoisjohtaminen on harvinaista, mutta sitäkin esiintyy australiansuomessa: luettelossa olevien *aboritsi* ja *haussinkomis(s)i* -sanojen lisäksi se esiintyy myös sanassa *austraali* 'australialainen' (<*Australian*). Aineistossa on kolme denominaalisella *us/lus-*verbijohtimella johdettua nominia: *kämpläys* 'vedonlyönti' <*kämplätä* 'lyödä vetoa' <*gamble*, *printtaus* 'tekstin painaminen' <*printata* <*to print* ja *potipiltaus* 'autojen korin valmistus' (*poti* 'auton kori' <*body*, *piltaus* <*piltata* <*to build*).

Adverbien joukossa on vain kaksi johdettua adverbia: *rohvisti* 'karkeasti' <adj. *rough* 'karkea' ja *pörsonallisesti* 'henkilökohtaisesti' <joko adj. *personal* tai adv. *personally*. Jos sana on johdettu australianenglannin adverbista *personally*, on tässäkin kyse kaksinkertaisesta morfologiasta, koska sana on vahvistettu suomalaisella verbijohtimella. Molemmat esimerkit ovat ensimmäisen sukupolven puhujilta.

Sanojen yhdistäminen on paljon tavallisempi ja helpompi tapa muodostaa uusia sanoja kuin johtaminen, erityisesti kun suomessakin on mahdollista yhdistää kaksi nominatiivimuotoista sanaa. Suomensuomen murteissa ja puhekielessä genetiivi- ja nominatiivimuodot kilpailevat monesti yhdysanoissa (Sadaniemi 1942). Nykyään nominatiivimuoto on yleis-työssä genetiiviä suosivista ohjeista huolimatta (Vesikansa 1989: 227–237). Aineiston yhdysanoista vain kahdessa on käytetty genetiivimuotoa ja yhdessä konsonanttivartalo- muotoa: *keininpätkä* 'sokeriruo' on pätkä' (*keini* <*cane*) ja *työnväenhaali* (*haali* <*hall*), *hevosreissi* 'hevoskilpailut' (*reissi* <*race*). Yhdessä on puolestaan käytetty englannin genetiiviä: *leidiskilta* 'naistenkilta' (*leidis* <*lady's*). Yhdysanoissa on muuten suosittu nominatiivimuotoa, ja niissä on yleensä vain toinen puoli lainattua. Koska näitä yhdysanoja merkitykseltään vastaavia yhdysanaesimerkkejä on suomensuomessakin (esimerkiksi *ylämäki* vs. *upper hill*), seuraavia yhdysanoja ei ole laskettu käännöslainoiksi:

kaasuhiitteri 'kaasulämmitin' <*gas heater*; *konkriittilattia* 'betonilattia' <*concrete (floor)*; *painäpelitehdas* 'ananastehdas' <*pineapple factory*; *paperinäppi* 'kertakäyttövaippa' <*paper nappy*; *plastikkapussi* 'muovipussi' <*plas-*

tic bag; päivätrippi 'päiväretki' < *day trip*; *reittimaksu* 'korko' < (*interest*) *rate*; *sinkelimies* 'yksinäinen mies, poikamies' < *single man*; *tollijono* 'työttömyyskassajono' < *doll queue*; *toustileipä* 'paahtoleipä' < *toast (bread)*; *vesitänkki* < *water tank*; *ylähilli* 'ylämäki' < *upper hill* jne.

Ensimmäisen sukupolven edustajat yhdistävät lainasanoja yhdyssanoiksi kaksi kertaa niin paljon kuin toinen sukupolvi (31 vs. 16 kappaletta). Kaikki aineiston yhdyssanat ovat kertaesiintymiä.

ERISNIMET LAINAUKSEN KOHTEENA

Myös erisnimiä lainataan. Aineistossa 81 eri nimeä on lainattu 385 kertaa. Olen jättänyt kaupunginnimen *Sydney* pois laskuista, koska en kyennyt selvästi erottamaan, milloin oli kyse lainatusta, milloin taas koodinvaihtona esiintyvistä muodosta²⁴. Lainaniminä esiintyy sekä paikannimiä että henkilönnimiä. Henkilönnimet liittyvät yleensä informantin lähiympäristöön: ne ovat perheenjäsenten, ystävien ja työtovereiden nimiä, esimerkiksi:

Allani < *Allan*, *Maikali* < *Michael*, *Ralffi* < *Ralph*, *Syysäni* < *Susanne*, *Teivitti* < *David*.

Henkilönnimet viestittävät myös siitä, että lapsille annetaan usein englanninkielisiä etunimiä, joita sitten suomalaistetaan mukauttamalla niitä äänteellisesti. Keskusteluissa esiintyi myös Australian silloisen pääministerin *Bob Hawken* nimi muodossa *Pop Hookki* ~ *Huukki* ja kerran Amerikan silloisen presidentin nimi muodossa *Reikani* < *Reagan*.

Suurin osa erisnimistä on kuitenkin paikannimiä. Useimmiten esiintyvät paikannimet — *Canberra*, *Brisbane*, *Melbourne*, *Cairns*, *Wollongong*, *Mount Aisa*, *Bonegilla*, *Adelaide* — edustavat suomalaisten eniten asuttamia alueita. *Bonegilla* — jonka australiansuomen muoto on *Ponekilla* — oli siirtolaisleiripaikka, johon monet suomalaisetkin vietiin maahanmuuton aikoihin. Myös erisnimiin pätevät yllä mainitut lainasanojen fonologiset piirteet. Fonologinen variaatio on erityisen suuri suomalaisille vaikeasti äännettävissä paikannimissä: esimerkiksi sekä *Brisbane* että *Melbourne* esiintyvät kymmenessä ja *Queenslandin* osavaltio kahdeksassa eri muodossa informanttien puheessa:

Brisbane, *Prispaane*, *Prispan*, *Prispani*, *Prispane*, *Prispanne*, *Prispeeni*, *Prispeene*, *Prispen(i)*, *Prispene* < *Brisbane*.

Melaporne, *Melboorne*, *Melböörne*, *Melborne*, *Melbörne*, *Melbourne*, *Melporne*, *Melpone*, *Melpoorne*, *Melporne* < *Melbourne*.

Kuenslanti, *Kuiinsland(i)*, *Kuinsland(i)*, *Kuinsländ(i)*, *Kuinslanti*, *Kuinsländ(i)*, *Kuislant(i)*, *Kuiinslänt(i)* < *Queensland*.

²⁴ Toisen polven puheessa soinnillinen *d* ei välttämättä muutu soinnittomaksi lainasanoissaan.

Jos nimen kirjoitetun asun lopussa on *e* tai *a*, ne äännetään suomalaisittain *e*:nä tai *a*:na, mutta *e*-loppuiset voivat muuttua myös *i*-loppuisiksi:

Adelaide ~ *Atelaitte* ~ *Atelaiti* < *Adelaide*, *Aisa* < *Mount Isa*, *Vakka Vakka* < *Wagga Wagga*.

Konsonanttiloppuisista nimistä muodostetaan yleensä *i*-johtimen avulla suomalaiseen puheeseen sopivia muotoja samoin kuin appellatiiveista: *Kosfort(t)i* < *Gosford*, *Kol Kousti* ~ *Koosti* < *Gold Coast*. Samaan nimeen voi joskus liittyä joko *a* tai *i*, aivan niin kuin appellatiiveihin (ks. *nöörssi* ~ *nörssi*). Seuraavalla esimerkkisanalla on myös *y*-loppuinen, epätavallinen muoto, joka on vain kertaesiintymä ja todennäköisesti lipsahdus:

Vollonkonki ~ *Vollongongi* ja *Vollonkonka* ~ *Vollongonga* sekä *Vollonkonky* < *Wollongong*.

Lainanimistä voi tehdä myös adjektiiveja, tosin näitä on aineistossa vain kaksi: *aisalainen* 'Mount Isassa asuva, sieltä kotoisin oleva' ja *koustilainen* 'Gold Coastissa asuva, sieltä kotoisin oleva'.

LOPUKSI: MITÄ LAINASANAT VIESTIVÄT?

Käsiteltävänä ollut tietyiltä osin varsin suppeakin australiansuomen aineisto näyttäisi edustavan australiansuomea laajemmaltikin hyvin. Tiettyjen yksittäisten ja jopa varsin tavallisestikin käytettyjen sanojen²⁵ puuttuminen aineistosta tuskin ratkaisevasti muuttaa aineiston perusteella syntynyttä yleiskuvaa australiansuomesta.

Australiansuomen sanastossa on runsaasti australianenglannista peräisin olevia lainasanoja, joita ei suomensuomessa esiinny. Pelkkä sanaston vaihtuminen ei vielä merkitse kienvaihtoa. Myös suomensuomen tuhannesta yleisimmästä sanasta 37–47 prosenttia on lainasanoja (Häkkinen 1987: VII). Kuten yllä on esitetty, lainasanat viestivät monesti lainanantajakulttuurista. Australiansuomessa on runsaasti myös kielen ekonomian kannalta »tarpeettomia»²⁶ sanoja. Sama koskee myös amerikansuomea, jossa ilmiötä on toisaalta selitetty lainasanojen kuvaamien esineiden ja asioiden erilaisuudella Suomessa ja Amerikassa (esimerkiksi amerikkalainen *haussi* 'talo' poikkeaa ulkonäöltään suomalaisesta *talosta*), toisaalta sillä, että tiettyjen suomalaisten sanojen vaikea taivutus on voinut aiheuttaa helpommalta tuntuvan englanninkielisen sanan lainaamisen (Virtaranta 1992: 30, 38–39). Ilmiötä selittänee australiansuomessa parhaiten kuitenkin se, että australianenglannilla on prestiisiasema. Onhan historian kuluessa prestiisisyistä suomensuomeenkin lainattu sanoja jo olemassa olevien perussanojen tilalle (amerikannorjan vastaavasta ilmiöstä ks. Haugen 1953: 370, 373–374). Lainasanojen runsas määrä australiansuomes-

²⁵ Aineistosta puuttuu esimerkiksi *vegemite*-sanan 'hiivalevite' australiansuomen vastine (yleensä muodossa *vetsemait* tai *vetsemaitti*), vaikka sanaa muuten kuuleekin usein käytettävän.

²⁶ Haugen (1953: 373) on tosin jo vuonna 1953 vastustanut »tarpeellisen» ja »tarpeettoman» lainan erottamista. Hän piti asiaa ennemminkin mielipidekysymyksenä kuin tieteellisenä ongelmana. Lainaajan kannalta kaikki lainat ovat tarpeellisia, muutenhan puhuja ei niitä lainaisi.

sa viestii kuitenkin siitä, että australiansuomi on sanastollisesti erkaantumassa suomen-suomesta ja lähestymässä australianenglantia. Tämän erkaantumisen huomaavat jotkut informantit itsekkin kuten esimerkissä (11), jossa informantti pitää lainaamaansa sanaa kuumpana kuin suomensuomen uudissanaa:

- (11) Siis, niinkun mä sanoin silloin tän, *ouvölockerin* ostaessa. *Ouvölocke-rista*, näköjään Suomessa mainostetaan saumaajan nimellä. Kauhee sana. OVERLOCKER. <<1.4.b170–205>>

Thomasonin ja Kaufmanin mallin mukaan kakkoskielen aiheuttamat muutokset ykköskieleen ovat kielen säilyttämistä niin kauan kuin ykköskieli ei täydellisesti muutu tai siitä ei luovuta. Ykköskielessä tapahtuvat leksikaaliset, fonologiset, morfologiset ja syntaktiset muutokset voivat kuitenkin ääritapauksessa johtaa myös kielen kuolemaan. Thomason ja Kaufman (1991 [1988]: 74–75) erottavat kielen säilyttämisessä viisi lainaamisen astetta. Ensimmäisellä asteella ilmenee satunnaisten kontaktien aiheuttamia, vähäisiä leksikaalisia muutoksia. Toisella asteella kontaktit lisääntyvät ja myös leksikaalisten lainojen määrä lisääntyy. Lisäksi voi esiintyä pieniä fonologisia ja syntaktisia muutoksia. Kolmannelle asteelle on tyypillistä eri kieltä puhuvien henkilöiden väliset tiiviit yhteydet ja laaja-alainen leksikaalinen lainaaminen ykköskieleen. Myös jonkinasteiset fonologiset ja syntaksiset muutokset ovat tyypillisiä, joskaan eivät merkittäviä. Neljännellä asteella ilmenee jo jonkin verran myös morfologisia muutoksia, mutta ne eivät aiheuta suuria tyypologisia muutoksia. Viidennellä asteella morfologiset muutokset aiheuttavat tyypologisia muutoksia ykköskielessä.

Koska australiansuomalaiset asuvat enimmäkseen suurkaupungeissa, he ovat päivittäin tekemisissä englannin kielen kanssa. Nykyinen globalisaatio ei enää muutenkaan suosi pienten puhujaryhmien eristäytymistä. Tiiviiden kielikontaktien ja laaja-alaisen leksikaalisen lainaamisen perusteella australiansuomi voidaan sijoittaa lainaamisen asteelle kolme. Australiansuomen lainasanoissa ei kuitenkaan esiinny Thomasonin ja Kaufmanin mallin kolmannelle asteelle tyypillistä adpositioiden lainaamista. Joillakin henkilöillä esiintyy myös englanninkielisiä adpositioita, mutta ei lainana vaan koodinvaihtona, jota ei tässä käsitellä. Australiansuomessa on todettu myös morfologisia muutoksia, esimerkiksi objektimerkinnän katoamisia (Kovács 1998), minkä perusteella australiansuomi voitaisiin sijoittaa myös neljännelle asteelle. Australiansuomen lainaamisen asteen tarkka määrittely edellyttää myös rakenteellisten lainojen tilastollista tarkastelua.

Leksikaalisten lainojen ilmestymistä kieleen voidaan pitää myös myönteisenä ilmiönä. Leksikaaliset lainathan sopeutetaan fonologisesti, morfologisesti ja syntaktisesti kohdekieleen. Tämä tarkoittaa sitä, että puhujilla on kyky muodostaa vieraista aineksista omaan kieleen hyvin sopeutuvia ilmaisuja. Kielen säilyttämiskykyyn viittaisi se, että suurin osa haastateltavista hallitsee lainasanojen muodostamiskeinot. Kovácsin (1996: 34) tapausselostuksen mukaan jo alle kaksivuotias kaksikielinen lapsikin keksii, miten lainasanoja voi mukauttaa suomen kieleen.²⁷ Lainasanojen muodostamiskeinot omaksutaan siis ilmei-

²⁷ Tapausselostuksessa alle kaksivuotias suomalais-unkarilainen kaksikielinen lapsi osasi vaivatta lainata unkarista suomeen sellaisia sanoja kuin *lapatti* 'lapio' < *lapát* ja *kabatti* 'takki' < *kabát*. Yksittäinen tapaus ei luonnollisestikaan anna kuvaa ilmiön esiintyvyydestä otoksessa, mutta osoittaa, että kyky lainata on mahdollista omaksua jo aivan varhaisessa lapsuudessa.

sesti jo hyvissä ajoin ennen kouluikää, jolloin englanti viimeistään alkaa vaikuttaa australiansuomalaisten lasten kielelliseen kehittymiseen. Lainasanojen epätasainen jakautuminen ensimmäisen ja toisen sukupolven välillä saattaa viestiä siitä, että toisessa polvessa on kuitenkin vähemmän valmiutta, mielenkiintoa tai tarvetta muokata sanoja suomalaisen muotoon. Eri lainojen selvästi pienempi määrä saattaa toisessa sukupolvessa joutua siitä, että turvaudutaan tuttuihin, yleisemmin käytettyihin lainoihin (*hostelli, hospitali, auzzi, tousti* jne.) eikä uusia lainasanoja muodosteta yhtä paljon kuin ensimmäisessä polvessa. Sen sijaan koodinvaihtoa toinen sukupolvi suosii ensimmäistä sukupolvea enemmän. Koodinvaihdossa mukauttaminen suomen kieleen on vähäisempää kuin lainasanoissa.

Nekin australiansuomalaiset, jotka yhä käyttävät suomen kieltä eli ovat Thomasonin ja Kaufmanin mallin mukaan kielen säilyttämisen tilassa, lähestyvät suomenkielisessä puheessaan australianenglantia. Johtaako tämä lähestyminen australiansuomen täydelliseen katoamiseen, riippuu enimmäkseen kielen ulkopuolisista tekijöistä.

Australiansuomalaiset näyttäisivät amerikansuomalaisten tapaan (Hirvonen 1998) olevan parhaillaan asteittaisen kielenvaihdon tilassa. Kielenvaihdon tämänhetkistä astetta ja etenemistä voitaisiin mitata esimerkiksi kartoittamalla kielen käyttöalueita domeenianalyysin avulla. Australiansuomalaisten kielenvaihdon tilaa kuvastavat myös väestötilastot: oletetuista 20–30 000 Australiassa asuvasta suomalaisesta vain noin 7 000–7 500 puhuu tällä hetkellä suomea.

LÄHTEET

- AUER, PETER 1998: Introduction. Bilingual conversation revisited. – Peter Auer (toim.), *Code-switching in conversation. Language, interaction and identity* s. 1–24. London: Routledge.
- Census of Australia* 1996. Australian Bureau of Statistics.
- CLYNE, MICHAEL 1991: *Community languages. The Australian experience*. Cambridge: University of Cambridge.
- COULMAS, FLORIAN (toim.) 1997: *The handbook of sociolinguistics*. Oxford: Blackwell.
- GRÖNHOLM, MAIJA 1988: *Ruotsalaiset lainasanat Turun murteessa*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.
- HAKULINEN, LAURI 1969: *Kielen näkymiä. Kirjoitelmia suomen kielen tutkimuksen ja opetuksen alalta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- HALMARI, HELENA 1997: *Government and codeswitching. Explaining American Finnish. Studies in bilingualism*. Vol. 12. Amsterdam: John Benjamins.
- HAUGEN, EINAR 1953: *The Norwegian language in America. A study of bilingual behavior. I-II*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- HENTULA, HANNELE 1990: *Australiansuomen sanaston luonteenomaisia piirteitä*. Raportti 25.2.1990. Amerikan- ja australiansuomen tutkimushanke. Suomen Akatemian tutkimushanke 01/285.1986–1989/Prof. Virtaranta. Julkaisematon.

- HIRVINIEMI, RIILA 2000: *Sademetsässä, saremehtästä, saremessähän: havaintoja kolmen alenevan sukupolven australiansuomen puhujan kielestä*. Pro gradu -työ. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- HIRVONEN, PEKKA 1998: The Finnish–American language shift. – Jussi Niemi, Terence Odlin & Janne Heikkinen (toim.), *Language contact, variation, and change* s. 136–150. *Studies in Languages* 32. University of Joensuu: Faculty of Humanities.
- HÄKKINEN, KAISA 1990: *Mistä sanat tulevat. Suomalaista etymologiaa*. Tietolipas 117. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- (toim.) 1987: *Nykysuomen sanakirja 6. Etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- 2000: Idiomien määritelmiä. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 1–15. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- JÖNSSON-KORHOLA, HANNELE 1989: Amerikansuomen kaasussyntaksin erityispiirteitä. *Lisensiaatintyö*. Åbo Akademin suomen kielen laitos.
- 1993: Lauserakenteesta toisen ja kolmannen polven kielenkäytössä. – Pertti Virtaranta, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen, *Amerikansuomi* s. 102–127. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARLSSON, FRED 1983: Suomen kielen äänne- ja muotorakenne. Helsinki: WSOY.
- KOIVUKANGAS, OLAVI 1975: *Suomalainen siirtolaisuus Australiaan toisen maailmansodan jälkeen*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- KORKIASAARI, JOUNI 1989: *Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- 1992: *Siirtolaisia ja ulkosuomalaisia. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset 1980-luvulla*. Työpoliittinen tutkimus nr. 33. Helsinki: Työministeriö.
- KOVÁCS, MAGDOLNA 1996: Muistiinpanoja kolmikielisyydestä. – *Hungarologische Beiträge* 6 s. 31–40.
- 1998: Australiansuomi — mikä se on? – Arja Koskinen & Eira Söderholm (toim.), *Barentsin alueen itämerensuomalaiset vähemmistöt ja kirjakieli. Symposiumi Tromsassa 13–15. kesäkuuta. Nordlyd* s. 146–154. Tromsø: Tromsø University Working Papers on Language & Linguistics.
- 2000: Idiomit ja idiomaattisuus australiansuomalaisten kielenkäytössä. – Eeva Lähdemäki & Yvonne Bertills (toim.), *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii. Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* s. 136–152. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- 2001: »Käännöslainoja» australiansuomen haastatteluaaineistossa. – Eeva Lähdemäki, Pia-Maria Kallio & Michaela Pörn (toim.), *Kiinnostuksesta kieleen* s. 44–62. *Fennistica* 13. Turku: Åbo Akademis tryckeri.
- LAALO, KLAUS 1990: *Säkeistä patoihin: suomen kielen monitulkintaiset sananmuodot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAUTTAMUS, TIMO 1992: Lainaaminen ja koodinvaihto: havaintoja amerikansuomalaisten kielistä. – *Virittäjä* 96 s. 3–16.
- LEHTINEN, MERI 1966: *An analysis of a Finnish-English bilingual corpus*. Doctoral thesis. Moniste. University of Indiana: Department of Linguistics.
- MARTIN, MAISA 1989: *Amerikansuomen morfologiaa ja fonologiaa*. *Lisensiaatintyö*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.

▷

- 1993a: Äänneopillisia havaintoja. – Pertti Virtaranta, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen, *Amerikansuomi* s. 90–96. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1993b: Muoto-opin seikkoja. – Pertti Virtaranta, Hannele Jönsson-Korhola, Maisa Martin & Maija Kainulainen, *Amerikansuomi* s. 97–101. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MYERS-SCOTTON, CAROL 1997 [1993]: *Duelling languages. Grammatical structure in code-switching*. Oxford: Clarendon Press.
- Nykysuomen sanakirja 1980. Osa 6. Uudissanat. Slangisanat. Lyhenteet. Ulkomaiden paikannimiä*. Helsinki: WSOY.
- POPLACK, SHANA – SANKOFF, DAVID – MILLER, CHRISTOPHER 1988: The Social correlates and linguistic processes of lexical borrowing and assimilation. – *Linguistics* 26:1 s. 47–104.
- PULKKINEN, PAAVO 1984: *Lokarista sponsoriin. Englantilaisia lainasanoja suomen kielessä*. Helsinki: Otava.
- ROMAINE, SUZANNE 1989: *Bilingualism. Language in Society*, Vol. 13. Oxford: Blackwell.
- SADENIEMI, MATTI 1942: Nominatiivi — genetiivi? – *Virittäjä* 46 s. 197–201.
- 1973: Vierasperäisten sanojen asu. – *Nykysuomen sanakirja. Vierasperäiset sanat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja WSOY.
- SAJAVAARA, PAULA 1989: Vierassanat. – Jouko Vesikansa (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s. 64–109. Helsinki: WSOY.
- SAUKKONEN, PAULI – HAIPUS, MARJATTA – NIEMIKORPI, ANTERO – SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto. A frequency dictionary of Finnish*. Helsinki: WSOY.
- THOMASON, SARAH G. 1997: On mechanism of interference. – Stig Eliasson & Ernst H. Jahr (toim.), *Language and its Ecology. Essays in Memory of Einar Haugen. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 100* s. 181–207. Berlin: Mouton de Gruyter.
- THOMASON, SARAH G. – KAUFMAN, TERRENCE 1991 [1988]: *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Toinen painos. Berkeley: University of California Press.
- VESIKANSA, JOUKO 1989: Yhdyssanat. – Jouko Vesikansa (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s. 213–258. Helsinki: WSOY.
- VIRTARANTA, PERTTI 1992: *Amerikansuomen sanakirja. A dictionary of American Finnish*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- VIRTARANTA PERTTI – JÖNSSON-KORHOLA, HANNELE – MARTIN, MAISA – KAINULAINEN, MAIJA 1993: *Amerikansuomi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- WEINREICH, URIEL 1963 [1953]: *Languages in contact: Findings and problems*. Toinen painos. The Hague: Mouton.

THE EFFECT OF LEXICAL BORROWING ON LANGUAGE MAINTENANCE IN AUSTRALIAN FINNISH

In Australia, almost all immigrant and aboriginal languages have gone through a partial or complete language shift. The article examines Australian Finnish (AusFi), analysing its lexical borrowing from the point of view of language maintenance and language shift. Because AusFi has been little studied, the writer also gives descriptive information on lexical borrowing into AusFi as well as basic information on this variant of Finnish. A word is considered to have been borrowed into AusFi if it originates from Australian English (AusEng) and is phonologically, morphologically and syntactically adapted to AusFi. The article is based on lexical borrowing data for AusFi assembled by the writer from 50 interviews with Australian Finns recorded by Hannele Hentula in 1986.

The most obvious difference between AusFi and Finnish spoken in Finland (FinFi) is the extent of lexical borrowing from AusEng. The phenomenon of lexical borrowing connects AusFi to American Finnish (AmFi), in which lexical borrowing has been from American English (AmEng), as described by, for example, Virtaranta (1992) and Virtaranta et al. (1993). The phonological adaptation of AusEng words into AusFi follows the lines described for AmEng into AmFi (e.g. Lehtinen 1966, Martin 1989 and 1993a, b). For example, borrowed substantives usually get an additional *-i* in both AusFi and AmFi, and some voiced consonants lose their voicedness when borrowed. In both AusFi and AmFi, verbs are mainly adapted as contracted verbs, as is the case with most loan verbs in FinFi. Proper names are also subject to lexical borrowing in both AusFi and AmFi, behaving in the same way as common nouns.

There is no great difference between AusFi and AmFi in the distribution of lexical borrowings between word classes. Most of the borrowed words in AusFi and AmFi are nouns (78% in both AusFi and AmFi), which is also true in other languages. The typical semantic areas of lexical borrowings are similar in AusFi and AmFi. However, the similarities observed may be at least partially due to the fact that the interview questions for AusFi were almost the same as those used for AmFi.

There are also differences in lexical borrowings between AusFi and AmFi. Firstly, as Finnish migration to Australia is much more recent than migration to America, the number of established loan words is much greater in AmFi than in AusFi (although, as the writer notes, there is no phonological, morphological or syntactical difference between sporadic, low-frequency borrowings and established high-frequency loans). Secondly, although many of the same English words are borrowed into AusFi and AmFi, there are also many borrowed words unique to AusFi. These are usually cultural borrowings, that is, words describing Australian people, objects,

▷

animals, plants and institutions, for example AusFi *kaaski* < AusEng (*wine*) *cask* 'a container for 3-5 litres of wine'; AusFi *aussi* < AusEng *aussie* 'Australian'; or AusFi *pomi* < AusEng *Pommy* 'people of British origin (pejorative)'. The differences between AusFi and AmFi are sometimes caused by the fact that the vocabulary of AusEng follows British English (BrEng) more than AmEng (e.g. AusFi *petrol* < AusEng *petrol* vs. AmFi *käsoliini* < AmEng *gasoline*).

Through its lexical borrowing from AusEng, AusFi is diverging more and more from FinFi. However, there is also a tendency in contemporary FinFi for lexical borrowing from AmEng and BrEng, which is serving to bring it closer to AusFi.

Regarding language maintenance and language shift, Thomason and Kaufman (1991 [1988]: 50, 74–76) consider lexical borrowing to be the first sign of language change in a contact situation. Massive lexical borrowing from AusEng into AusFi is evidence of contact-induced language change in AusFi: a vocabulary shift is occurring from AusEng into AusFi. Structural borrowing, however, plays a much more important role in language change than lexical borrowing. The extent to which AusFi is undergoing language maintenance or language shift cannot be fully determined without analysing structural borrowing. ■

Kirjoittajan osoite (address):
Suomen kielen laitos, Åbo Akademi
Vänrikinkatu 3, 20500 Turku
Sähköposti: *mkovacs@abo.fi*